

**Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Kadın İstihdamı: Refah Rejimleri
Bağlamında Bir Karşılaştırma**

***Women's Employment in Turkey and the European Union: A
Comparison in the context of Welfare Regimes***

Doç. Dr. Cihan SELEK ÖZ

Sakarya Üniversitesi

Siyasal Bilgiler Fakültesi

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Sakarya University Faculty of Political Science

Department of Labor Economics and Industrial Relations

cselek@sakarya.edu.tr

Dilek PERİ

Sakarya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset Bilim Dalı

Sakarya University Institute of Social Sciences

Department of Labor Economics and Social Politics

dilekperi82@hotmail.com

Temmuz 2019, Cilt 10, Sayı 2, Sayfa: 1-26

July 2019, Volume 10, Number 2, Page: 1-26

P-ISSN: 2146-0000

E-ISSN: 2146-7854

İMTİYAZ SAHİBİ / OWNER OF THE JOURNAL

Abdurrahim ŞENOCAK
(ÇASGEM Adına / On Behalf of the ÇASGEM)

EDİTÖR / EDITOR IN CHIEF

Dr. Elif ÇELİK

EDİTÖR YARDIMCISI/ASSOCIATE EDITOR

Esra TAŞCI

TARANDIĞIMIZ İNDEKSLER / INDEXES

ECONLI T - USA
CABELL'S DIRECTORIES - USA
ASOS İNDEKS - TR
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL
KWS NET LABOUR JOURNALS INDEX - USA

YAYIN TÜRÜ / TYPE of PUBLICATION

PERIODICAL - ULUSLARARASI SÜRELİ YAYIN
YAYIN ARALIĞI / FREQUENCY of PUBLICATION
6 AYLIK - TWICE A YEAR
DİLİ / LANGUAGE
TÜRKÇE ve İNGİLİZCE - *TURKISH and ENGLISH*

PRINT ISSN

2146 - 0000

E - ISSN

2146 - 7854

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Mustafa Necmi İLHAN – Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Özlem ÇAKIR – Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Merve ÖZAYDIN- Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Nergis DAMA – Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Elif ÇELİK – ÇASGEM

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Yener ALTUNBAŞ *Bangor University - UK*
Prof. Dr. Mehmet DEMİRBAĞ *University of Sheffield – UK*
Prof. Dr. Shahrokh Waleck DALPOUR *University of Maine – USA*
Prof. Dr. Tayo FASOYIN *Cornell University - USA*
Prof. Dr. Paul Leonard GALLINA *Université Bishop's University – CA*
Prof. Dr. Douglas L. KRUSE *Rutgers, The State University of New Jersey - USA*
Prof. Dr. Özyay MEHMET *University of Carleton - CA*
Prof. Dr. Theo NICHOLS *University of Cardiff - UK*
Prof. Dr. Mustafa ÖZBİLGİN *Brunel University - UK*
Prof. Dr. Yıldırım YILDIRIM *Syracuse University - USA*
Doç. Dr. Kevin FARNSWORTH *University of Sheffield - UK*
Doç. Dr. Alper KARA *University of Hull - UK*
Dr. Sürhan ÇAM *University of Cardiff - UK*

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR *Türkiye Bilimler Akademisi*
Prof. Dr. Cihangir AKIN *Yalova Üniversitesi*
Prof. Dr. Yusuf ALPER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Onur Ender ASLAN
Prof. Dr. İbrahim AYDINLI YÖK
Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ *Kırklareli Üniversitesi*
Prof. Dr. Mehmet BARCA *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*
Prof. Dr. Aydın BAŞBUĞ *İstanbul Gelişim Üniversitesi*
Prof. Dr. Eyüp BEDİR *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Prof. Dr. Vedat BİLGİN *TBMM*
Prof. Dr. Özlem ÇAKIR *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Erdal ÇELİK *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Toker DERELİ *Işık Üniversitesi*
Prof. Dr. Gonca BAYRAKTAR *DURGUN Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Prof. Dr. E. Murat ENGİN *Galatasaray Üniversitesi*
Prof. Dr. Bülent ERDEM *Cumhuriyet Üniversitesi*
Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Halis Yunus ERSÖZ *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Seyfettin GÜRSEL *Bahçeşehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Nükhet HOTAR *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Prof. Dr. Aşkın KESER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Muharrem KILIÇ *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Prof. Dr. Tamer KOÇEL *İstanbul Kültür Üniversitesi*
Prof. Dr. Metin KUTAL *Gedik Üniversitesi*
Prof. Dr. Adnan MAHİROĞULLARI *Cumhuriyet Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet MAKAL *Ankara Üniversitesi*
Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU *Çankaya Üniversitesi*
Prof. Dr. Sedat MURAT *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR *Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU *Kocaeli Üniversitesi*
Prof. Dr. Haluk Hadi SÜMER *Selçuk Üniversitesi*
Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU *Atılım Üniversitesi*

Prof. Dr. İnsan TUNALI Koç Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih UŞAN Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Cavide Bedia UYARGİL İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Recep VARÇIN Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Erineç YELDAN İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
Prof. Dr. Engin YILDIRIM Anayasa Mahkemesi
Prof. Dr. Yücel UYANIK Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Erineç YAZICI Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Gökçe OK İçişleri Bakanlığı

**Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazar(lar)ına aittir.
Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.**

*All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.
The published contents in the articles cannot be used without being cited.*

Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Kadın İstihdamı: Refah Rejimleri Bağlamında Bir Karşılaştırma

Women's Employment in Turkey and the European Union: A Comparison in the context of Welfare Regimes

Cihan Selek Öz¹

Dilek Peri²

Öz

AB içerisinde liberal, muhafazakâr, sosyal demokrat, Güney Avrupa ve post-komünist olmak üzere beş farklı refah rejimi olduğu kabul edilmektedir. Her biri farklı özelliklere sahip olan bu refah rejimleri kadın istihdamı açısından da bazen birbirlerinden bazen de kendi içlerinde bile ayrılmaktadırlar. Bu çalışmanın amacı AB ve Türkiye'deki kadın istihdamını işgücü piyasalarına ilişkin bir takım temel göstergeler üzerinden refah rejimleri bağlamında karşılaştırmaktır. Bu karşılaştırma Eurostat ve kısmen TÜİK'ten elde edilen veriler aracılığıyla yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda kadınların gerek işgücüne katılım gerekse de istihdam oranlarının sosyal demokrat refah rejiminde son derece yüksek, Türkiye'nin de dâhil olduğu Güney Avrupa refah rejiminde ise oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Burada dikkat çeken husus Türkiye'de kadınların gerek işgücüne katılım gerekse de istihdam oranlarının AB ortalamasının neredeyse yarısı düzeyinde olduğu, hatta en düşük oranlara sahip ülkelerin bile önemli ölçüde altında kaldığıdır. Yine Türkiye'de kadın istihdamının tarım sektöründeki ağırlığı ve ücretsiz aile işçisi şeklindeki çalışma türünün yaygınlığı ayırt edici bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. AB içerisinde kadınların hem işsizlik hem de genç işsizlik oranlarının en yüksek olduğu refah rejimi Güney Avrupa refah rejimidir. Kadınların yarı zamanlı çalışma oranlarının en düşük olduğu ülkeler ise Post-Komünist refah rejimi kapsamındaki ülkelerdir.

Anahtar Sözcükler: Refah rejimi, refah modeli, kadın istihdamı, Avrupa Birliği

Abstract

It is widely accepted that there are five different welfare regimes within the EU: liberal, conservative, social democrat, Southern Europe and post-communist. These welfare regimes, each of which have different characteristics, are sometimes differentiated in terms of women's employment and sometimes even within themselves. The aim of this study is to compare women's employment in Turkey and the EU in the context of welfare regimes by means of taking some basic indicators in the labor market into account. This comparison has been tried to be made through data obtained from Eurostat and partly from TÜİK. In conclusion, both women's participation in labor force and their employment rates have been found to be extremely high in the Social democratic welfare regime, but substantially low in Southern European welfare regime in which Turkey is also included. What is striking here is that both average employment rates and labor

¹ Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, cselek@sakarya.edu.tr

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset Bilim Dalı, dilekperi82@hotmail.com

force participation of women in Turkey are almost half the level of the EU and even significantly lower than the level of the lowest rated countries. But, the weight of female employment in the agricultural sector and prevalence of the type of unpaid family worker in Turkey emerge as distinguishing features. Within the EU, the welfare regime with the highest rates of unemployment and youth unemployment for women is the Southern European welfare regime. The countries with the lowest part-time employment rates are those in the Post-Communist welfare regime.

Keywords: Welfare regime, welfare model, women's employment, European Union

GİRİŞ

Refah sınıflandırması çalışmaları yapılırken “refah devletleri (welfare states)”, “refah rejimleri (welfare regimes)”, “refah dünyaları (worlds of welfare)”, “refah modelleri (welfare models)” ve “refah sistemleri (welfare systems)” gibi farklı terimler kullanıldığı görülmektedir (Özdemir, 2004: 594). Refah kavramını sadece devlet ile ilişkilendirmek devletin araçsal uygulamaları ile sınırlı bir alanda refah analizi yapılmasına neden olacağından refahın ekonomik, toplumsal ve politik yönünü de içeren refah rejimi kavramının kullanılması daha geniş kapsamlı bir analize imkân tanımaktadır (Metin ve Özyayın, 2016: 13). Bu çerçevede refah rejimi Esping-Andersen (2006: 37) tarafından refahın devlet, piyasa ve aile arasında karşılıklı bağımlılık içinde ve birleşik şekilde üretilme ve paylaşılma yöntemi olarak tanımlanmaktadır.

Dünya ülkeleri geçmişte pek çok araştırmacı tarafından refah rejimlerine göre tasnif edilmişse de, bunlar içerisinde en çok ses getireni Esping-Andersen'in sınıflandırması olmuştur. Esping-Andersen (1990) liberal, muhafazakar ve sosyal demokrat olmak üzere üç tip refah rejiminden bahsetmiş, ancak hiçbir ülkenin mükemmel bir şekilde tek bir kategoriye uygun düşmediğinin de altını çizmiştir.

Avrupa Birliği bağlamında Esping-Andersen'in refah rejimleri tasnifine Güney Avrupa ve Post-Komünist refah rejimlerinin dahil edildiği görülmektedir. Buna göre AB içerisinde beş farklı refah rejiminden bahsedilmektedir. Türkiye ise Castles (1995), Gough (1996 ve 2001), Saraceno (2002), Buğra ve Keyder (2006) gibi yazarlar tarafından Güney Avrupa refah modelinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Geç sanayileşme, ailenin ve dinin toplumda tarihsel olarak önemli bir yere sahip olması Güney Avrupa refah rejiminin en önemli özellikleri olarak kabul edilmektedir (Buğra, 2014: 18-19). Ayrıca kadınların işgücü piyasalarında sınırlı, buna karşılık ev içinde geniş kapsamlı roller üstlenmeleri Güney Avrupa refah rejiminde dikkat çekici boyutlardadır.

Bu çalışmada Türkiye ve Avrupa Birliği'nde kadın istihdamı temel göstergeler üzerinden refah rejimleri bağlamında karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırmanın amacı kadın istihdamı konusunda AB içerisindeki beş farklı refah rejimi ile Türkiye arasında belirgin farklılıklar olup olmadığını tespit etmektir. Çalışmanın birinci kısmında refah rejimlerinin sınıflandırılması ve AB içerisindeki refah rejimleri hakkında bilgi verilmektedir. İkinci kısımda ise Eurostat ve kısmen TÜİK'den elde edilen veriler ışığında Türkiye ve AB'de kadın istihdamı refah rejimlerine göre analiz edilmeye çalışılmaktadır. Bu çerçevede kadınların işgücüne katılma, istihdam, işsizlik ve genç işsizlik oranları ile çalıştıkları sektörler, çalışma türlerine, eğitim düzeylerine ve yarı

zamanlı çalışma durumlarına ilişkin veriler refah rejimlerine göre tasnif edilen ülkeler üzerinden tablolaştırılarak incelenmektedir.

1. Refah Rejimlerinin Sınıflandırılması ve AB İçerisindeki Refah Rejimleri

Refah rejimlerinin sınıflandırılmasına yönelik yapılan ilk çalışmanın Wilensky ve Lebeaux (1958)'a ait olduğu kabul edilmektedir. Wilensky ve Lebeaux refah devletlerini “kalıntı” ve “kurumsal” refah devletleri şeklinde ikili bir ayırma tabi tutmuştur. Kalıntı refah rejimlerinde temel refah sağlayıcı kurumlar aile ve piyasadır. Aile ve piyasa refah sağlama işlevlerini yerine getiremediğinde devlet devreye girmektedir. Kurumsal refah rejimlerinde ise modern sanayi toplumu olmanın gereği refah hizmetlerinden temel sorumlu kurum devlettir (Abrahamson, 1999: 395-396).

1970'li yıllarda Richard Titmuss refah devletlerini “kalıntı refah modeli”, “endüstriyel başarı-performans modeli” ve “kurumsal-yeniden dağıtıcı model” olarak üçe ayırmıştır (Sainsbury, 1996: 10-11; Pierson, 1998: 778, Abrahamson, 1999: 396). Kalıntı refah modelinde, tıpkı Wilensky'nin tasnifinde olduğu gibi aile ve piyasa doğal refah sağlayıcı kanallar olarak görülmekte, ancak bu kanallar yetersiz kaldığında devlet geçici olarak refah sağlamaktadır. Endüstriyel başarı-performans modeli özellikle eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal yardım gibi sosyal refah kurumlarının ekonomideki önemine vurgu yapmakta ve sosyal ihtiyaçların liyakat, statü farklılıkları, iş performansı ve verimliliğe göre karşılandığını belirtmektedir. Bu modelin kullandığı en temel araç sosyal sigortalardır. Kurumsal-yeniden dağıtıcı model ise sosyal refahı temel ihtiyaçlar ilkesine göre piyasa dışından devlet tarafından sınıf, renk, cinsiyet ve inanç ayrımı yapmaksızın evrensel olarak sağlanması hizmetleri olarak görmektedir (Abrahamson, 1999: 396-397).

Furniss ve Tilton (1977) refah devletlerini “pozitif devlet”, “sosyal güvenlik devleti” ve “sosyal refah devleti” şeklinde sınıflandırmışlardır (Sainsbury, 1996: 10). Pozitif devlet modeli Titmuss'un kalıntı refah modeline, sosyal güvenlik devleti modeli endüstriyel başarı-performans modeline, sosyal refah devleti ise kurumsal-yeniden dağıtıcı modele benzemektedir (Metin ve Özyayın, 2016: 43).

1990'lı yıllara kadar yapılan sınıflandırma çalışmaları genelde devletlerin gerçekleştirdiği harcamaların hacmi ve yapısına dayandırılmıştır. Ancak 1990'lardan itibaren çok sayıda farklı kriter dikkate alınmaya başlamıştır. Bunlardan en çok ses getireni ise Esping-Andersen (1990)'in tasnifi olmuştur (Özdemir, 2004: 595). “Refah Kapitalizminin Üç Dünyası” isimli eserinde Esping-Andersen devlet, piyasa ve ailenin refah sağlamadaki işlevlerini esas alarak üç tür refah rejimi ayırımı yapmıştır: “Liberal refah modeli”, “Korporatist refah modeli” ve “Sosyal demokrat refah modeli” (Esping-Andersen, 1990: 26).

Liberal refah rejiminde, evrensel sosyal transferler ve sosyal sigortalar özellikle işçi sınıfı ve devlete bağımlı düşük gelirli sosyal sınıflar için mütevazî düzeyde sunulmaktadır. Devlet, ya pasif bir şekilde asgari düzeyde refahı garanti etmekte ya da aktif bir şekilde özel refah programlarını sübvans ederek piyasayı teşvik etmektedir. Bu modelin tipik örnekleri ABD, Kanada ve Avusturalya'dır (Esping-Andersen, 1990: 26-27). Koray (2005: 198), 1980 sonrası İngiltere'sini de bu kategoride değerlendirmektedir.

Korporatist refah rejiminde hâkim olan statü farklılıklarının korunması ve hakların sınıf ve statüye bağlı olarak sağlanmasıdır. Devlet temel refah sağlayıcısı olarak piyasanın

yerini almıştır. Korporatist-Muhafazakâr rejimlerde aynı zamanda kilisenin rolü ve geleneksel aile bağlarının korunması büyük öneme sahiptir. Sosyal sigortalar sistemi çalışmayan evli kadınları dışlamakta, anneliği teşvik edici aile kazanımları ön plana çıkmaktadır. Çocuk bakımı ve benzer aile hizmetlerinde devlet ancak aile kendi kendine yetemediği durumlarda devreye girmektedir. Bu modelin tipik örnekleri Avusturya, Fransa, Almanya ve İtalya gibi ülkelerdir (Esping-Andersen: 1990: 27).

Sosyal demokrat refah rejimi, evrensel ilkelerin ve metalaştırılmamış sosyal hakların yeni orta sınıfları da kapsadığı ülkelerin oluşturduğu en küçük refah rejimidir. Bu ülkelerde sosyal reformların arkasındaki egemen güç sosyal demokrasi olduğu için bu refah rejimi sosyal demokrat refah rejimi olarak adlandırılmaktadır. Sosyal demokratlar işçi sınıfı ve orta sınıflar arasında asgari ihtiyaçları karşılayan bir modelden ziyade en yüksek standartlarda eşitlik sağlayan bir refah devleti anlayışını sürdürmektedirler. Bu modelde amaç bireylerin bağımsızlık kapasitelerini artırmaktır. Bu bağlamda refah devleti çocukların, yaşlıların ve yardıma muhtaçların her türlü sorumluluğunu doğrudan üstlenmektedir. Böylece sistem kadınların çalışmayı tercih etmelerine imkân tanımaktadır (Esping-Andersen, 1990: 27-28). Sosyal demokrat refah rejimine dâhil İsveç, Norveç, Finlandiya ve Danimarka gibi ülkelerde yüksek oranda eşitlik, aktif işgücü piyasası politikaları ile desteklenen yüksek istihdam oranları (kadınlar dahil), düşük düzeylerde ücret farklılıkları, yüksek vergi oranları ve aile dostu sosyal politikalarla çocuklu ailelerin gerek bakım yönünden gerekse de ekonomik yönden desteklenmesi rejimin karakteristik özellikleri olarak öne çıkmaktadır (Greve, 2007: 45).

Esping-Andersen'in refah rejimi sınıflandırması (1990) çeşitli açılardan eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştiriler özellikle analizindeki ülke sayısının ve çeşitliliğinin yanı sıra refah rejimi sayısının yetersiz olması, analizinin cinsiyet körlüğü içermesi (kadınlara yer vermemesi)* ve ailenin refah sağlama işlevini ihmal etmesi başlıkları etrafında toplanmaktadır. Bu eleştirilerin bir sonucu olarak yeni sınıflandırma çalışmaları yapılmaya başlanmıştır**. Leibfried (1993: 251-255) İskandinav, Bismarck, Anglo-Sakson ve Latin Çevresi refah rejimleri şeklinde yeni bir tasnif yapmıştır. Esping-Andersen'in tasnifi ile uyumlu bir şekilde İskandinav refah rejimi, sosyal demokrat rejimine, Bismarck refah rejimi, muhafazakâr-korporatist refah rejimine, Anglo-Sakson refah rejimi ise Liberal refah rejimine karşılık gelmektedir. Esping-Andersen'den farklı olarak dördüncü bir refah rejimi olarak tanımladığı Latin Çevresi refah rejimine İspanya, Portekiz, Yunanistan ve bir ölçü İtalya'yı dâhil etmiş, bu ülkelerde işgücü piyasasında tarım sektörünün ağırlığının hala sürmekte olduğunu, refah devleti uygulamalarının yetersiz olduğunu, bu yüzden Katolik kilisesi ve aile dayanışmasının öne çıktığını vurgulamıştır. Ferrera (1996) ise Güney Avrupa refah rejiminin kapsamlı bir çerçevesini çizmiştir. Güney Avrupa, Latin veya Akdeniz refah devletlerinde özellikle emeklilik

* Lewis (1992) Esping-Andersen'in refah rejimleri tipolojisini kadının ev içi ücretsiz emeğinin refaha katkısını ihmal ettiği gerekçesiyle tenkit etmiş, cinsiyetler bağlamında İngiltere ve İrlanda'yı güçlü eklemek kazanan erkek devleti, Fransa'yı ılımlı eklemek kazanan erkek devleti ve İsveç'i ise en zayıf eklemek kazanan erkek devleti olarak sınıflandırmıştır. Orloff (1993) ise Esping-Andersen'in teorisini toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine hiç atıf yapmadığı gerekçesiyle eleştirmiştir. Sainsbury (1996) de cinsiyetler boyutuyla ilgili olarak kadının çalışan, eş ve anne rolleri üzerinden üçlü bir tipoloji geliştirerek Esping-Andersen'in teorisine katkı sağlamıştır.

** Esping- Andersen (1990)'den sonra Leibfried (1993), Castles ve Mitchell (1993), Siaroff (1994), Ferrera (1996), Bonoli (1997), Korspi ve Palme (1998)'nin tasnif çalışmalarında söz edilebilir (Arts ve Gelissen, 2002: 143-144).

aylıkları gibi nakit ödemeler çok belirgin bir role sahiptir. Diğer Bismarckçı ve korporatist ülkelerde olduğu gibi Güney Avrupa'nın gelir desteği de mesleki statüye dayanmaktadır ve kurumsal parçalanma derecesi çok belirgindir. Özel sektör çalışanları, memurlar ve kendi hesabına çalışanlar için gerek katkı payları gerekse de kazanımlar açısından farklı düzenlemeler içeren programlar bulunmaktadır. Bu bağlamda en parçalı yapı İtalya ve Yunanistan'da, orta derecede parçalı yapı İspanya'da, en az parçalı yapı ise Portekiz'de gözlenmektedir. Güney Avrupa çevresinde uygulanan gelir desteklerinin en ayırt edici özelliği sağlanan korumanın ikili, hatta neredeyse kutuplaşmış niteliğidir. Bu bağlamda Güney Avrupa ülkeleri kurumsal iş piyasasının çekirdek sektörleri içindeki işgücüne cömert bir koruma sağlarken, kurumsal olmayan düzensiz piyasalar içindekilere çok az destek sağlamaktadır. Bu yönüyle Güney Avrupa refah devleti Bismarckçı refah devletlerinden belirgin bir şekilde ayrılmaktadır (Ferrera, 1996: 19). Akdeniz refah rejiminde sosyal koruma ailenin refahın üreticisi ve dağıtıcısı olarak üstlendiği role dayanmaktadır. Güney Avrupa'da kadınların çocukların ve yaşlıların ücretsiz bakımını sağlamaları toplumsal bütünleşme açısından önem taşımaktadır. Hükümetler refahı ailenin sağlamasını geleneksel olarak verili bir durum olarak değerlendirmektedir (Moreno, 2006: 391). Akdeniz ülkelerinde aile dayanışmasının güçlü olması devletlerin sosyal bakım ve maddi destek konularında fazla sorumluluk almamasına neden olabilmektedir. Bu bakış açısı ise esas olarak kadınlar tarafından sağlanan aile içi kaynakların ve hizmetlerin aşırı sömürüsüne dayanan bir sosyal politika modelini güçlendirmektedir. Güney Avrupa ülkelerinde aile içi iş bölümünü düzenleyen erkeğin tam gün istihdam edildiği, kadının ise tam gün ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgilendiği eski refah rejimi ile kadının istihdama katılımına dayanan yeni refah rejimi bir arada yürümekte ve hükümetler aile ve iş yaşamını uyumlaştırmaya yönelik gerekli tedbirleri almayınca kadınların omuzlarına orantısız bir yük yüklenmektedir (Salido ve Moreno, 2013: 35-36). Bu çerçevede diğer AB üyesi ülkelerle kıyaslandığında Güney Avrupa refah rejiminde kadınların istihdam oranlarının görece düşük olduğu dikkat çekmektedir (Mingione, 2006: 272).

Günümüzün Avrupa Birliği'nde en az dört ya da beş farklı refah rejimi olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir. Bu farklı modeller Avrupa Sosyal Modeli'ni de şekillendirmektedir (Aybars, 2016: 554). AB içerisindeki refah modelleri liberal-sosyal sentezin ülkelere göre değişen farklı karışımları olarak düşünülebilir (Koray, 2005: 200). AB, günümüze kadar olan genişleme dalgalarıyla farklı refah rejimlerini bünyesine dâhil etmiş, AB sosyal politikası da bu çeşitliliği yansıtacak şekilde gelişmiştir. Refah rejimleri açısından bakılacak olursa Esping-Andersen'in üç refah rejimine iki refah rejimi daha eklenmektedir:

Liberal Refah Rejimi: Piyasaların rolünün ağırlıklı olduğu, devletin yalnızca yoksulluğunu kanıtlayabilen yurttaşlar için sosyal destek ve hizmetler sağladığı modeldir (Aybars, 2016: 552-554). AB içerisinde İngiltere ve İrlanda'da ağırlıklı olarak vücut bulan liberal refah devletlerinde kamu sektöründeki istihdam düşük, özel sektör istihdamı ise OECD ortalamasının üzerindedir. Bunun yanı sıra kadınların işgücüne katılım oranları ise görece yüksektir (Özdemir, 2007: 135).

Muhafazakâr Refah Rejimi: Devletçilik, korporatizm ve Katolik Kilisesinin ortak etkisiyle Kıta Avrupası'nda şekillenmiştir. Almanya, Avusturya, Belçika, Fransa, Hollanda ve Lüksemburg büyük ölçüde bu kapsamda değerlendirilmektedir. Muhafazakar refah rejiminde sosyal koruma ve sosyal refah hizmetlerinden yararlanma bireylerin işgücü piyasalarındaki konumları ile doğrudan ilişkilidir. Sistem özellikle

sosyal sigortalar üzerinden kendini devam ettirmekte olup, devlet işsizlik, engellilik, hastalık, yaşlılık gibi durumlarda ailenin bireylerini bakmasını bekler. Buna bağlı olarak kadınların evde bakım ve yeniden üretim rolü desteklenir (Aybars, 2016: 552).

Sosyal Demokrat Refah Rejimi: Danimarka, Finlandiya ve İsveç'te görülen refah rejimidir. Bu refah rejimi sosyal desteklerin diğer iki modelde olduğu gibi yoksulluk ya da istihdam temelli olarak değil, vatandaşlık temelli sunulduğu tek modeldir. Vatandaşların refahını sağlamada en büyük sorumluluğun devletin üzerinde olduğu sosyal demokrat refah rejiminde devlet kadınların işgücü piyasasına ve sosyal hayata katılımlarını desteklemektedir (Aybars, 2016: 552). Bu yönüyle toplumsal cinsiyet eşitliğinin en yüksek seviyelere ulaştığı refah rejimi olma özelliğine sahiptir.

Güney Avrupa Refah Rejimi: İspanya, İtalya, Kıbrıs, Malta, Portekiz ve Yunanistan'da görülen refah rejimidir. Genellikle otoriter geçmişleri, sosyal harcamalara ayırdıkları düşük bütçeler, oldukça az gelişmiş sosyal hizmetler ve kadınların üstlendiği çifte yük gibi unsurlar açısından birbirlerine büyük ölçüde benzemekte ve bu özellikleriyle muhafazakâr refah rejiminden ayrılmaktadırlar (Aybars, 2016: 553).

Post Komünist Refah Rejimi: 2004 ve sonrası genişleme dalgalarıyla AB'ye katılan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde görülen karma modeldir. Kamusal refah harcamaları, işgücü piyasalarına ilişkin temel göstergeler ve yoksulluk oranları açısından eski AB üyesi ülkelerle aralarında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Hatta bu gruptaki ülkelerin kendi aralarında bile refaha ilişkin temel konularda önemli farklılıklar gözlenmektedir*** (Lendvai, 2008: 505-509). Bulgaristan, Çekya, Estonya, Hırvatistan, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovenya ve Slovakya bu kapsamda değerlendirilebilir.

2. Türkiye ve AB Ülkelerinde Kadın İstihdamının Görünümü

Türkiye ve AB ülkelerinde kadın istihdamının görünümü refah rejimlerine göre tasnif edilerek işgücüne katılma oranları, istihdam oranları, işsizlik oranları ve genç işsizlik oranları ana başlıkları altında analiz edilecektir.

2.1. İşgücüne Katılım Oranları

Aktif nüfus içinde işgücünün göreceli ağırlığını gösteren işgücüne katılma oranı, toplam emek arzını belirleyen önemli unsurlardan biri olarak bireylerin işgücüne katılma kararlarını yansıttığından ekonomi politikalarının uygulanmasında büyük öneme sahiptir. İşgücüne katılım oranlarının artması ekonomik faaliyet oranının artması anlamına gelirken, azalması aktif nüfusun daha büyük bir kısmının ekonomik faaliyetin dışında kalması anlamında değerlendirilebilir (Biçerli, 2003: 52). Tablo 1'de refah rejimlerine göre AB ve Türkiye'de işgücüne katılma oranları cinsiyetler arasında karşılaştırma yapabilmek için kadın ve erkek ayrımı ile verilmektedir.

*** Fenger (2007: 24-25) Estonya, Litvanya ve Letonya'yı Sovyetler Birliği sonrası ilk post komünist kategoride, Bulgaristan, Çekya, Hırvatistan, Macaristan, Polonya ve Slovakya'yı Post Komünist Avrupa kategorisinde, Romanya'yı ise gelişmekte olan refah rejimi kategorisinde olmak üzere üçe ayırarak tasnif etmektedir.

Tablo 1: Refah Rejimlerine Göre AB ve Türkiye’de İşgücüne Katılım Oranları

YILLAR/CİNSİYET REFAH REJİMİ/ ÜLKELER		2005		2010		2015		2018	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
AB-28 Ülke Ortalaması		77,2	62,1	77,6	64,4	78,3	66,8	79,2	68,3
LİBERAL	Birleşik Krallık	82,1	68,8	81,5	69,3	82,2	71,7	82,6	73,2
	İrlanda	83,9	63,6	78,7	64,5	79,0	65,2	78,8	67,1
MUHAFAZAKÂR	Almanya	80,6	66,9	82,4	70,9	82,1	73,1	82,9	74,3
	Avusturya	78,0	64,9	80,0	68,9	80,1	70,9	81,6	72,0
	Belçika	73,9	59,5	73,4	61,8	72,2	63,0	72,8	64,3
	Fransa	-	-	-	-	75,3	67,3	75,8	68,2
	Hollanda	82,3	67,7	83,3	72,3	84,6	74,7	84,7	75,8
	Lüksemburg	76,0	57,0	76,0	60,3	76,0	65,6	74,7	67,4
SOSYAL DEMOKRAT	Danimarka	83,6	75,9	82,6	76,0	81,6	75,3	82,1	76,6
	Finlandiya	76,6	72,8	76,4	72,5	77,2	74,4	79,5	76,3
	İsveç	80,5	75,9	81,9	76,2	83,5	79,9	84,6	81,2
GÜNEY AVRUPA	İspanya	80,9	58,9	80,6	66,3	79,5	69,0	78,8	68,6
	İtalya	74,6	50,5	73,1	51,1	74,1	54,1	75,1	56,2
	Kıbrıs	82,9	62,5	80,4	67,4	78,8	69,4	79,9	70,4
	Malta	78,5	36,4	77,8	42,5	81,5	55,5	84,5	63,1
	Portekiz	78,9	67,8	77,8	69,7	76,7	70,3	78,1	72,4
	Türkiye	-	-	74,5	29,6	77,0	34,9	78,5	38,3
	Yunanistan	78,4	54,5	78,3	57,5	75,9	59,9	76,6	59,9
POST- KOMÜNİST	Bulgaristan	67,0	57,3	71,1	62,2	73,2	65,4	75,9	67,0
	Çekya	78,4	62,4	78,6	61,5	81,4	66,5	83,3	69,6
	Estonya	73,6	67,9	76,8	71,1	80,4	73,0	82,6	75,6
	Hırvatistan	70,0	56,8	70,6	59,6	71,6	62,3	70,9	61,7
	Letonya	73,9	64,8	75,3	70,8	78,9	72,8	80,5	75,1
	Litvanya	72,4	65,2	72,0	68,6	75,8	72,5	78,9	75,8
	Macaristan	67,9	55,1	67,8	56,3	75,3	62,2	79,1	64,9
	Polonya	70,8	58,1	72,1	58,5	74,8	61,4	77,0	63,3
	Romanya	69,4	55,3	73,7	56,2	75,3	56,7	76,9	58,3
	Slovakya	76,5	61,5	76,1	61,3	77,5	64,3	78,7	65,9
	Slovenya	75,1	66,1	75,4	67,4	75,4	67,9	78,2	71,7

Kaynak: www.appssso.eurostat.ec.europa.eu Erişim tarihi: 22.06.2019 - Güncellenme tarihi: 24.04.2019

Tablo 1’e göre işgücüne katılma oranlarının AB 28 ortalamasında geçmişten günümüze gerek erkeklerde gerekse de kadınlarda istikrarlı bir artış gösterdiği görülmektedir. 2005 yılında %62,1 olan kadınların işgücüne katılma oranı 2018 yılında 68,3’e yükselmiştir. Bütün refah rejimlerinde 2005 yılından 2018’e kadınların işgücüne katılım oranları artış göstermiştir. En yüksek artışlar muhafazakâr refah rejiminde Lüksemburg’da, Güney Avrupa refah rejiminde Malta’da, Post-Komünist refah rejiminde ise Litvanya ve Letonya’da meydana gelmiştir. Güney Avrupa refah rejimi kapsamında değerlendirilen

Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranı 2010 yılında %29,6 iken, 2018 yılında %38,3’e yükselmiştir.

Kadınların işgücüne katılma oranları 2018 AB ortalaması (%68,3) ile karşılaştırıldığında Liberal refah rejiminde Birleşik Krallık’ın (%73,2) 4,9 puan ile AB ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. Muhafazakâr refah rejiminde Lüksemburg 0,9 puan ile AB ortalamasının altında yer alırken, diğer ülkeler AB ortalamasının üstünde olup, kadınların işgücüne katılım oranlarının en yüksek olduğu ülkeler ise sırasıyla %75,8 ve %74,3 ile Hollanda ve Almanya’dır. AB içerisinde kadınların işgücüne katılım oranlarının en yüksek olduğu ülkeler sosyal demokrat refah rejimi kapsamındaki ülkeler olup, bu oran İsveç’te %81,2, Danimarka’da %76,6 ve Finlandiya’da %76,3’tür. AB içerisinde kadınların işgücüne katılım oranlarının en düşük olduğu ülkeler Güney Avrupa refah rejimi kapsamındaki ülkeler olup, bu oran İtalya’da %56,2, Yunanistan’da %59,9, İspanya’da %68,6, Portekiz’de ise %72,4’tür. Türkiye’de ise kadınların işgücüne katılma oranı %38,3 ile AB ortalamasının 30 puan, ayrıca AB içerisinde en düşük orana sahip olan İtalya’nın da 17,9 puan altındadır. Post Komünist refah rejiminde kadınların işgücüne katılım oranlarının AB ortalamasının üzerinde olduğu ülkeler sırasıyla Litvanya (%75,8), Estonya (%75,6), Letonya (%75,1), Slovenya (%71,7) ve Çekya (%69,6) olup, en düşük olduğu ülke ise Romanya (%58,3)’dür.

AB 28 ortalamasında 2005 yılında erkek ve kadınların işgücüne katılım oranları arasında 14,9 puanlık bir fark bulunurken, 2018 yılında bu fark 10,9 puana düşmüştür. AB içerisinde kadınların işgücüne katılım oranları erkeklere göre daha yüksek bir artış eğilimi gösterdiğinden aradaki fark gitgide azalmıştır. Bütün AB üyesi ülkelerde de aynı eğilim gözlenmektedir. Liberal refah rejimi kapsamındaki Birleşik Krallık’ta 2018 yılı itibariyle kadınların işgücüne katılım oranları ile erkeklerin işgücüne katılım oranları arasında 9,4 puan fark varken, İrlanda’da bu fark 11,7 puandır. Muhafazakâr refah rejimine dâhil olan AB ülkelerinde kadınlar ile erkeklerin işgücüne katılım oranları arasında ortalama 8,4 puanlık bir fark hesaplanmaktadır. AB içerisinde kadınlar ve erkekler arasında işgücüne katılım oranlarının birbirine en yakın olduğu ülkeler sosyal demokrat refah rejimi kapsamındaki ülkelerdir. Danimarka’da bu fark 5,5 puan iken, İsveç’te 3,4, Finlandiya’da ise sadece 3,2 puandır. AB içerisinde kadınlar ile erkeklerin işgücüne katılım oranları arasındaki farkın en yüksek olduğu ülkeler Güney Avrupa refah rejimi kapsamındaki ülkelerdir. Bu bağlamda İtalya’da bu fark 18,9, Yunanistan’da 16,7, İspanya’da 12,2, Portekiz’de ise istisnai bir şekilde 5,7 puandır. Bu çerçevede 2018 yılı itibariyle Türkiye’de erkeklerin işgücüne katılım oranı %78,5 iken, kadınların işgücüne katılım oranı %38,3 olup aradaki fark tam 40,2 puandır. Post Komünist refah rejimi kapsamındaki ülkelerde işgücüne katılım oranlarında kadınlar ile erkekler arasındaki farkın en yüksek olduğu ülkeler 18,3 puan farkla Romanya, 14,7 puan farkla Polonya, 14,2 puan farkla Macaristan, 13,7 puan farkla Çekya ve 12,8 puan farkla Slovakya’dır. Bu fark Hırvatistan’da 9,2 puan, Bulgaristan’da 8,9 puan, Slovenya’da 7,5 puan, Estonya’da 7 puan, Letonya’da 5,4 puan ve Litvanya’da ise 3,1 puandır.

2.2. İstihdam Oranları

İşgücüne katılım oranı, işgücünün kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıyken; istihdam oranı istihdamın kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır. İstihdam oranı 15 ila yukarı yaştaki nüfus içinde istihdam edilenlerin ağırlığı ile birlikte büyüme, enflasyon ve işsizlik oranları ile ekonomik denge ya da gelişme hakkında da bilgi vermektedir. İstihdam oranının kadın ve erkekler için artan

seyir izlemesi ekonominin açık iş yaratma kapasitesinin göstergesi olabilmektedir (Lordoğlu ve Özkaplan, 2014: 24).

Tablo 2: Refah Rejimlerine Göre AB ve Türkiye’de İstihdam Oranları

YILLAR/CİNSİYET REFAH REJİMİ/ ÜLKELER		2005		2010		2015		2018	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
AB-28 Ülke Ortalaması		70,7	56,0	70,1	58,2	70,8	60,4	73,8	63,3
LİBERAL	Birleşik Krallık	77,8	65,8	74,4	64,5	77,6	67,9	79,1	70,3
	İrlanda	76,9	58,3	64,9	57,1	70,3	59,3	74,1	63,3
MUHAFAZAKÂR	Almanya	71,3	59,6	76,3	66,2	78,0	69,9	79,7	72,1
	Avusturya	73,7	61,1	76,0	65,7	75,1	67,1	77,4	68,6
	Belçika	68,3	53,8	67,4	56,5	65,5	58,0	68,2	60,7
	Fransa	69,3	58,4	68,3	59,8	67,1	60,6	68,9	61,9
	Hollanda	78,1	63,0	79,5	68,3	79,0	69,2	81,6	72,8
	Lüksemburg	73,3	53,7	73,1	57,2	71,3	60,8	70,6	63,4
SOSYAL DEMOKRAT	Danimarka	79,8	71,9	75,6	71,1	76,6	70,4	78,0	72,6
	Finlandiya	70,3	66,5	69,4	66,9	69,3	67,7	73,5	70,6
	İsveç	74,4	70,4	74,6	69,7	77,0	74,0	79,0	76,0
GÜNEY AVRUPA	İspanya	75,1	51,8	64,8	52,8	62,9	52,7	67,9	56,9
	İtalya	69,9	45,4	67,5	46,1	65,5	47,2	67,6	49,5
	Kıbrıs	79,2	58,4	75,3	63,0	66,7	59,0	73,3	64,2
	Malta	73,5	33,4	72,5	39,5	77,0	52,5	81,2	60,8
	Portekiz	73,3	61,6	69,8	61,0	66,9	61,1	72,7	66,9
	Türkiye	-	-	66,7	26,2	69,8	30,4	70,9	32,9
	Yunanistan	73,4	46,0	70,3	48,0	59,3	42,5	64,7	45,3
POST- KOMÜNİST	Bulgaristan	60,0	51,7	63,3	56,2	65,9	59,8	71,5	63,9
	Çekya	73,3	56,3	73,5	56,3	77,9	62,4	81,8	67,6
	Estonya	66,7	63,1	61,7	60,8	75,3	68,5	78,1	71,4
	Hırvatistan	61,7	48,6	62,7	52,1	60,3	51,6	65,4	55,9
	Letonya	66,4	58,2	57,9	59,0	69,9	66,4	73,6	70,1
	Litvanya	66,4	59,6	56,5	58,5	68,0	66,5	73,3	71,6
	Macaristan	63,1	51,0	59,9	50,2	70,3	57,8	76,3	62,3
	Polonya	58,9	46,8	65,3	52,6	69,2	56,6	74,0	60,8
	Romanya	63,7	51,5	67,9	52,5	69,5	53,2	73,2	56,2
	Slovakya	64,6	50,9	65,2	52,3	69,5	55,9	73,9	61,2
	Slovenya	70,4	61,3	69,6	62,6	69,2	61,0	74,5	67,5

Kaynak: www.appso.eurostat.ec.europa.eu E.T.:24.06.2019 - Güncelleme: 23.05.2019

Tablo 2 incelendiğinde AB 28 ortalamasında kadın istihdam oranının 2005 yılından 2018 yılına %56’dan %63,3’e yükseldiği görülmektedir. Yunanistan (%0,7 azalış) hariç diğer bütün AB ülkelerinde kadınların istihdam oranı 2005’ten 2018’e artış eğilimi göstermiştir. Bu artış en yüksek oranlarda post-komünist refah rejimi kapsamındaki

ülkelerde meydana gelmiştir. Ayrıca muhafazakâr refah rejiminde Almanya'daki ve Güney Avrupa refah rejiminde Malta'daki artışlar da kayda değerdir. Türkiye'de ise kadınların istihdam oranı 2010 yılında %26,2 iken, 2018 yılında %32,9'a yükselmiştir.

Kadınların istihdam oranları 2018 AB ortalaması (%63,3) ile karşılaştırıldığında liberal refah rejiminde Birleşik Krallık'ın %73,3 kadın istihdam oranı ile AB ortalamasının 7 puan üstünde yer aldığı görülmektedir. Muhafazakâr refah rejiminde Fransa ve Belçika hariç diğer ülkelerde kadın istihdam oranı AB ortalamasının üstündedir. Muhafazakâr refah rejiminde kadın istihdam oranının en yüksek olduğu ülkeler sırasıyla %72,8 ile Hollanda, %72,1 ile Almanya'dır. Kadın istihdam oranları oldukça yüksek oranlarla sosyal demokrat refah rejiminde sırasıyla İsveç'te %76, Danimarka'da %72,6 ve Finlandiya'da %70,6 şeklindedir. AB içerisinde kadınların istihdam oranlarının en düşük olduğu ülkeler Güney Avrupa refah rejimi kapsamındaki ülkeler olup bu oran Yunanistan'da %45,3, İtalya'da %49,5, İspanya'da %56,9, Portekiz'de ise %66,9'dur. Türkiye'de ise kadınların istihdam oranı %32,9 ile AB ortalamasının 30,4 puan, ayrıca AB içerisinde en düşük orana sahip olan Yunanistan'ın da 12,4 puan altındadır. Post Komünist refah rejiminde kadınların istihdam oranlarının AB ortalamasının üzerinde olduğu ülkeler sırasıyla Litvanya (%71,6), Estonya (%71,4), Letonya (%70,1), Çekya (%67,6), Slovenya (%67,5) ve Bulgaristan (%63,9) olup, en düşük olduğu ülkeler ise Hırvatistan (%55,9) ve Romanya (%56,2)'dir.

AB 28 ortalamasında 2005 yılında erkek ve kadınların istihdam oranları arasında 14,7 puanlık bir fark bulunurken, 2018 yılında bu fark 10,5 puana düşmüştür. AB ortalamasında erkeklerin istihdam oranı 2005 yılında %70,7 iken 2018 yılında 3,1 puan artışla %73,8'e, kadınların istihdam oranı ise %56'dan erkeklere oranla çok daha yüksek bir artışla (7,3 puan) %63,3'e yükselmiştir. Dolayısıyla aradaki fark kadınların lehine olacak şekilde azalmıştır. Liberal refah rejimi kapsamındaki Birleşik Krallık'ta 2018 yılı itibariyle kadınların istihdam oranları ile erkeklerin istihdam oranları arasında 8,8 puan fark varken, İrlanda'da bu fark 10,8 puandır. Muhafazakâr refah rejimine dâhil olan AB ülkelerinde kadınlar ile erkeklerin istihdam oranları arasında ortalama 7,8 puanlık bir fark hesaplanmaktadır. Sosyal demokrat refah rejimi kapsamındaki ülkelerde kadın istihdam oranları ile erkek istihdam oranları arasındaki fark Danimarka'da 5,6 puan iken, İsveç'te 3 puan, Finlandiya'da ise sadece 2,9 puandır. AB içerisinde kadınlar ile erkeklerin istihdam oranları arasındaki farkın en yüksek olduğu ülkeler, tıpkı işgücüne katılım oranlarındaki farkta olduğu gibi, Güney Avrupa refah rejimi kapsamındaki ülkelerdir. Yunanistan'da kadın ve erkek istihdam oranları arasında 19,4 puan, İtalya'da 18,1 puan, İspanya'da 11 puan, Portekiz'de ise yine istisnai bir şekilde 5,8 puan fark bulunmaktadır. Bu çerçevede 2018 yılı itibariyle Türkiye'de erkeklerin istihdam oranı %70,9 iken, kadınların istihdam oranı %32,9 olup aradaki fark tam 38 puan olup çok yüksek düzeydedir. Post Komünist refah rejimi kapsamındaki ülkelerde istihdam oranlarında kadınlar ile erkekler arasındaki farkın en yüksek olduğu ülkeler 17 puanla Romanya, 14,2 puanla Çekya, 13,2 puanla Macaristan ve 12,7 puanla Slovakya'dır. Bu fark Polonya'da 9,6 puan, Hırvatistan'da 9,5 puan, Bulgaristan'da 7,6 puan, Slovenya'da 7 puan, Estonya'da 6,7 puan, Letonya'da 3,5 puan ve Litvanya'da ise 1,7 puandır. Bu bağlamda AB içerisinde kadın ve erkek istihdam oranlarının birbirine en yakın olduğu ülke Litvanya'dır.

2.2.1. Sektörlere Göre Kadın İstihdamı

2018 yılı itibarıyla erkek ve kadın istihdamının refah rejimleri bağlamında sektörlere göre dağılımı tarım, inşaat, üretim ve hizmetler**** sektörü şeklinde Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3: Refah Rejimlerine ve Sektörlere Göre AB ve Türkiye'de İstihdamın Dağılımı *1000

SEKTÖRLER/CİNSİYET REFAH REJİMİ/ ÜLKELER		Tarım		İnşaat		Üretim		Hizmetler	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
AB-28 Ülke Toplamı		5.576,0	2.771,1	13.757,2	1.521,3	24.516,1	10.363,7	72.790,8	87.465,1
LİBERAL	Birleşik Krallık	208,9	73,6	1.973,6	277,4	2.095,4	701,9	11.546,8	13.471,8
	İrlanda	70,5	12,3	132,1	7,7	171,4	73,4	763	910,4
MUHAFAZAKÂR	Almanya	320,9	153,9	2.368,3	372,8	5.704,3	2.149,7	12.723,1	16.209,9
	Avusturya	80,0	60,6	295,5	44,7	510,4	182,2	1.317	1.694,3
	Belçika	30,1	13,1	294,3	26,8	457,3	150,0	1.658,5	2.001
	Fransa	470,8	170,8	1.588,3	202,0	2.219,9	935,2	8.971,4	11.363,2
	Hollanda	107,0	44,3	358,7	35,8	616,5	180,0	2.977,8	3.339,6
	Lüksemburg	2,0	0,6	13,7	2,0	9,3	2,5	107,3	112,8
SOSYAL DEMOKRAT	Danimarka	45,2	12,9	155,0	14,8	225,1	92,7	1.003,9	1.194,8
	Finlandiya	58,1	23,5	173,6	19,0	249,2	81,0	760,4	1.062,1
	İsveç	54,4	17,7	308,4	33,8	375,3	120,2	1.766,2	2.158,7
GÜNEY AVRUPA	İspanya	610,7	187,2	1.108,6	105,3	1.786,7	644,3	6.701,9	7.728,4
	İtalya	588,7	222,1	1.287,4	90,9	3.093,0	1.107,7	7.727,2	8.091,7
	Kıbrıs	5,0	1,8	29,8	3,2	18,6	8,3	143,2	174,1
	Malta	1,8	-	13,4	1,2	19,6	7,0	98,7	85,9
	Portekiz	120,4	53,1	278,0	21,6	495,5	323,9	1.379,1	1.871,8
	Türkiye	2.548,1	2.188,5	1.889,0	81,7	3.876,1	1.316,4	10.376,8	5.166,7
POST- KOMÜNİST	Yunanistan	265,0	173,0	141,2	9,1	256,1	97,4	1.467,7	1.266,1
	Bulgaristan	137,4	59,4	226,0	15,5	304,9	284,8	891,1	1.048,4
	Çekya	102,4	39,6	346,8	30,9	943,2	494,5	1.360,2	1.690,4
	Estonya	15,2	4,9	53,1	4,4	72,2	46,6	175,6	243,6
	Hırvatistan	57,4	33,3	104,6	9,3	188,7	96,2	484,2	599,7
	Letonya	43,7	17,2	65,8	6,7	69,2	44,9	143,2	361,4
	Litvanya	61,9	31,0	88,4	11,3	118,6	95,6	143,2	524,8
	Macaristan	156,8	53,4	305,2	25,4	642,7	354,3	1.217,4	1.541
	Polonya	917,0	599,7	1.142,1	84,9	2.331,1	1.090,7	4.004,9	5.378,5
	Romanya	975,6	681,7	632,6	43,2	962,2	709,5	2.014,7	2.106,8
	Slovakya	44,4	12,9	222,8	15,6	417,8	208,5	654,9	888,2
	Slovenya	24,6	17,3	50,0	5,8	161,8	80,7	258,4	331,8

Kaynak: www.appso.eurostat.ec.europa.eu E.T.:25.06.2019 - Güncelleme: 23.05.2019

**** Hizmetler sektörü 15 alt sektörde istihdam edilen nüfusun toplanmasıyla elde edilmiştir. Bu alt sektörler sırasıyla şunlardır: (1) Toptan ve parkende ticaret, motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı (2)

Nakliye ve depolama (3) Konaklama ve yiyecek hizmetleri (4) Bilgi işlem ve iletişim hizmetleri (5) Finans ve sigorta hizmetleri (6) Gayrimenkul hizmetleri (7) Profesyonel, bilimsel ve teknik hizmetler (8) Yönetim ve destek hizmetleri (9) Kamu yönetimi, savunma ve zorunlu sosyal güvenlik (10) Eğitim (11) İnsan sağlığı ve sosyal hizmetler (12) Sanat, eğlence ve rekreasyon (13) Hane halkı hizmetleri (14) Örgüt, organ faaliyet ve hizmetleri (15) Diğer hizmetler

Tablo 3 incelendiğinde AB içerisinde kadın istihdamının en yoğun olduğu sektörün hizmet sektörü (87.465,1 kişi) olduğu görülmektedir. Hizmet sektörünü sanayi (10.363,7 kişi), tarım (2.771,1 kişi) ve inşaat sektörü (1.521,3 kişi) izlemektedir. Bu sıralama sadece liberal refah rejimi içerisinde AB ile uyumlu olup, diğer refah rejimlerinin kendi içlerinde farklılaşabilmektedir. Örneğin muhafazakar refah rejiminde Almanya, Belçika, ve Fransa'da, sosyal demokrat refah rejiminde Danimarka ve İsveç'te, Güney Avrupa refah rejiminde Kıbrıs'ta ve post-komünist refah rejiminde Slovakya'da bu sıralama hizmet, üretim, inşaat ve tarım sektörü şeklinde olup AB sıralamasından farklı olarak en az kadın istihdamı inşaat sektörü yerine tarım sektöründe yer almaktadır. Yunanistan ve Türkiye'de ise sıralama hizmet, tarım, üretim ve inşaat sektörü şeklindedir. Burada tarım sektörünün hizmetler sektöründen sonra kadınların en fazla istihdam edildiği ikinci sektör olması dikkat çekicidir. Bu durum Türkiye'de çok daha belirgindir. Çünkü her ne kadar geçmişten günümüze Türkiye'de tarımsal alanda kadın istihdamının düşmesine karşılık sanayi ve hizmet sektörlerinde bu düşüşü giderecek ölçüde bir yükseliş yaşanmamıştır (Buğra ve Özkan, 2014: 135, 152).

Diğer bütün ülkelerde hizmet sektöründe kadın istihdamı erkek istihdamından fazlayken, Güney Avrupa refah rejiminde Malta, Yunanistan ve Türkiye'de tam tersi şekilde erkek istihdamı kadın istihdamından daha fazladır. Bu fark Malta ve Yunanistan'da önemli boyutta değilken, Türkiye'de tam iki katıdır. Gerçekten de Türkiye'de hizmet sektöründe çalışan kadınların erkeklere oranı halen oldukça düşük görülmektedir. Bunun en temel sebeplerinden biri olarak kadınlara önemli istihdam olanakları sağlayan kamu yönetimi, sosyal hizmetler, eğitim, ticaret gibi hizmet sektörü alanlarının sektörün toplam istihdamı içindeki payının halen sınırlı düzeyde kalması gösterilmektedir (Buğra ve Özkan, 2014: 147).

2.2.2. Çalışma Türlerine Göre Kadın Nüfusu

Geleneksel üretim biçimleri ele alındığında kadınların üç farklı şekilde ekonomiye katıldıkları görülmektedir: *Hane halkı tüketimine yönelik mal ve hizmet üretimi, pazara yönelik üretim ve ev dışında ücretli çalışma*. Sanayileşmeyle birlikte ekonomiye katkı açısından kadın işgücünün önemi giderek artmıştır (Weisskoff, 1972:161). Tablo 4'te refah rejimlerine ve çalışma türlerine göre AB ve Türkiye'de erkek ve kadınların dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 4: Refah Rejimlerine ve Çalışma Türlerine Göre AB ve Türkiye’de İstihdamın Dağılımı
*1000

ÇALIŞMA TÜRÜ/ CİNSİYET REFAH REJİMİ/ ÜLKELER		Ücretli, Maaşlı, Yevmiyeli		Kendi Hesabına Çalışan		İşveren		Ücretsiz Aile Çalışanı	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
AB-28 Ülke Toplamı		99.594,9	92.528,2	14.112,7	7.597,2	6.297,2	2.305,8	693,8	1.222,8
LIBERAL	Birleşik Krallık	13.493,0	13.217,5	2.415,2	1.275,4	432,1	173,6	23,3	39,7
	İrlanda	950,1	938,9	145,1	47,5	67,9	21,5	4,0	4,9
MUHAFA ZAKÂR	Almanya	19.237,8	17.748,1	1.152,0	795,7	1.197,1	412,0	20,9	72,2
	Avusturya	1.951,9	1.818,3	142,5	107,7	140,0	49,2	13,5	18,0
	Belçika	2.092,0	1.978,8	267,3	152,8	126,3	48,2	9,7	24,4
	Fransa	11.856,4	11.877,6	1.115,2	720,4	829,6	271,3	13,5	56,1
	Hollanda	3.682,4	3.515,8	588,6	393,4	245,6	88,5	7,2	21,8
	Lüksemburg	135,2	119,3	7,0	5,9	5,6	2,4	1,2	1,1
SOSYAL DEMOKRAT	Danimarka	1.313,1	1.264,6	75,8	38,3	64,7	20,4	3,2	5,2
	Finlandiya	1.078,2	1.094,5	124,1	76,7	63,7	20,8	4,0	2,6
	İsveç	2.262,5	2.237,7	164,6	83,2	132,8	34,0	3,6	2,5
GÜNEY AVRUPA	İspanya	8.440,4	7.708,5	1.313,7	682,3	629,0	286,0	33,2	36,5
	İtalya	9.668,3	8.011,0	2.264,8	1.099,4	959,4	325,0	114,2	143,6
	Kıbrıs	172,4	170,1	22,0	15,5	6,4	1,7	0,6	1,0
	Malta	111,7	87,0	16,5	5,3	7,4	2,1	-	-
	Portekiz	1.940,5	2.054,5	236,4	158,8	141,6	66,5	8,3	8,3
	Türkiye	13.545,3	5.846,1	3.582,0	834,4	1.124,5	109,3	839,0	2.001,1
	Yunanistan	1.396,7	1.132,9	537,1	273,1	207,5	71,9	47,6	84,1
POST- KOMÜNİST	Bulgaristan	1.408,8	1.313,8	138,2	75,3	81,6	29,4	8,0	13,8
	Çekya	2.289,0	2.011,0	449,7	218,7	118,6	36,0	4,0	19,5
	Estonya	281,6	282,2	23,6	13,9	22,4	5,9	-	-
	Hırvatistan	765,3	681,2	56,0	33,0	50,9	25,7	7,1	11,0
	Letonya	376,3	397,1	29,9	28,1	26,2	11,9	2,2	1,7
	Litvanya	562,8	608,4	65,8	45,9	21,8	9,6	4,1	5,3
	Macaristan	2.127,1	1.844,9	148,7	97,5	132,0	51,1	3,8	5,7
	Polonya	6.806,9	6.145,0	1.467,3	708,0	440,9	190,2	137,4	237,6
	Romanya	3.629,1	2.845,3	885,4	326,3	65,8	24,4	211,2	394,2
	Slovakya	1.133,7	1.028,6	207,0	91,9	54,0	17,1	-	-
	Slovenya	431,8	395,5	53,3	27,3	26,4	9,4	7,3	10,9

Kaynak: www.appso.eurostat.ec.europa.eu E.T.:23.06.2019 - Güncelleme: 23.05.2019

Tablo 4 incelendiğinde AB içerisinde kadınların ağırlıklı olarak ücretli, maaşlı, yevmiyeli (92.528,2) şekilde istihdam edildikleri, sonrasında ise sırasıyla kendi hesabına (7.597,2), işveren (2.305,8) ve ücretsiz aile işçisi (1.222,8) olarak çalıştıkları görülmektedir. Liberal, muhafazakâr ve sosyal demokrat refah rejimleri kapsamındaki bütün ülkelerde sıralama

bu şekilde izlenmektedir. Ancak Güney Avrupa refah rejiminde Yunanistan ile Post Komünist Refah Rejiminde Polonya ve Slovenya’da sıralama “ücretli, maaşlı, yevmiyeli”, “kendi hesabına çalışan”, “ücretsiz aile işçisi” ve “işveren” şeklindedir. Yine Türkiye ve Romanya’da sıralama farklı bir seyir izlemekte olup, “ücretli, maaşlı, yevmiyeli”, “ücretsiz aile işçisi”, “kendi hesabına çalışan” ve “işveren” şeklindedir. Kırsal kesimde çalışan kadınların çoğunun tarımsal alanlarda ücretsiz aile işçisi olarak çalışması Türkiye’deki kadın istihdamının karakteristik özelliklerinden biridir (Toksöz, 2007: 34).

2.2.3. Eğitim Durumuna Göre Kadın İstihdamı

Tablo 5’te 2018 yılı itibariyle eğitim durumlarına göre erkek ve kadın istihdam oranları gösterilmektedir. Seviye 0 ve 2 ilkokul ile ortaokuldan daha düşük bir seviyeyi, seviye 3 ve 4 lise ve lise sonrası yükseköğrenim dışı eğitimi, seviye 5 ve 8 ise yükseköğrenim seviyesini ifade etmektedir.

Tablo 5: Refah Rejimlerine ve Eğitim Durumlarına Göre AB ve Türkiye’de İstihdam Oranları

EĞİTİM SEVİYESİ/CİNSİYET		Orta Öğrenimden Az (0-2)		Orta Öğrenim (3-4)		Yüksek Öğrenim (5-8)	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
REFAH REJİMİ/ ÜLKELER							
AB-28 Ülke Ortalaması		54,3	37,8	77,3	65,6	88,1	81,4
LİBERAL	Birleşik Krallık	68,4	53,2	79,5	68,9	88,7	82,4
	İrlanda	46,6	25,0	76,8	61,6	89,0	81,1
MUHAFAZAKÂR	Almanya	53,7	43,0	83,2	77,3	91,6	84,7
	Avusturya	52,9	44,5	79,4	71,1	87,4	81,6
	Belçika	41,4	29,0	72,4	60,0	85,8	81,4
	Fransa	45,1	34,2	70,5	62,5	85,8	80,4
	Hollanda	68,0	52,6	83,0	75,0	91,1	86,1
	Lüksemburg	49,6	39,7	70,7	64,3	87,4	80,0
SOSYAL DEMOKRAT	Danimarka	59,8	50,8	83,0	76,8	89,9	83,9
	Finlandiya	44,1	33,4	76,1	69,6	88,6	84,4
	İsveç	50,5	42,0	86,1	79,9	89,4	88,6
GÜNEY AVRUPA	İspanya	59,8	41,3	66,5	54,9	84,0	76,7
	İtalya	56,3	30,1	73,5	55,0	83,4	75,3
	Kıbrıs	51,1	37,0	75,3	63,6	85,8	77,2
	Malta	75,2	38,9	81,0	70,4	93,2	87,6
	Portekiz	67,4	54,4	74,6	69,5	86,4	85,0
	Türkiye	67,4	26,6	71,5	31,1	81,3	60,6
	Yunanistan	51,6	27,9	64,3	41,8	80,3	67,0
POST-KOMÜNİST	Bulgaristan	41,7	27,4	77,0	66,9	89,1	84,1
	Çekya	29,0	24,2	87,0	72,4	93,2	78,9
	Estonya	50,4	36,8	82,5	71,1	90,6	82,0
	Hırvatistan	30,5	21,7	69,8	57,0	82,2	81,0
	Letonya	41,5	26,2	77,2	67,5	90,7	87,9
	Litvanya	26,7	17,5	74,8	66,5	91,9	89,6
	Macaristan	45,8	33,7	81,0	65,4	91,9	80,0
	Polonya	29,6	16,9	77,5	57,0	92,4	84,4
	Romanya	54,0	32,0	77,0	59,2	90,6	86,4
	Slovakya	24,5	17,9	80,3	66,8	86,5	74,0
	Slovenya	42,0	29,7	76,7	67,6	90,9	85,9

Kaynak: www.appso.eurostat.ec.europa.eu E.T.: 31.07.2019 - Güncelleme: 23.05.2019.

Tablo 5 incelendiğinde gerek AB’de gerekse de Türkiye’de eğitim seviyesi ile istihdam oranları arasında doğru orantılı bir ilişki görülmektedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe hem erkek hem de kadın istihdam oranlarında artış meydana gelmektedir. Tüm eğitim seviyeleri için AB-28’de istisnasız tüm ülkelerde ve Türkiye’de erkek istihdam oranı

kadın istihdam oranından yüksektir. Yükseköğretim mezunu olup istihdamda yer alan kadınların istihdam oranı AB-28 ortalamasında %81,4 olup genel olarak Güney Avrupa refah rejimi dışındaki ülkelerde ortalamasının üzerinde seyretmektedir. Güney Avrupa refah rejiminde bu oran en düşük %67 ile Yunanistan'da en yüksek ise %87 ile Malta'da gerçekleşmiştir. Türkiye'de bu oran %60,6 ile Yunanistan'ın da 6,4 puan altındadır. Ancak sözünü ettiğimiz üzere eğitim seviyesi ile kadın istihdamı arasındaki doğru orantı Türkiye için de geçerlidir. İlköğretim seviyelerinde %26,6, ortaöğretim seviyeleri için %31,1 oranında gerçekleşen kadın istihdamı yükseköğretimde %60,6'dır. Türkiye'de nüfusun belirgin bir özelliği eğitim ve vasıf düzeyinin düşüklüğüdür. Kadınların eğitim seviyesinin düşüklüğü kadınların işgücü arzının düşük düzeyde kalmasına doğrudan etki etmektedir. Ülke genelinde erkekler eğitim düzeylerinden bağımsız olarak işgücüne katılırken, kadınların eğitim düzeyleri ile işgücüne katılmaları arasında güçlü bir ilişki vardır. Kadınlar düşük eğitim düzeylerinde işgücüne çok sınırlı katılmakta, ancak yükseköğretim düzeyinde erkeklerinkine yakın katılım oranlarına ulaşmaktadırlar (Toksöz, 2018: 245-246).

2.2.4. Yarı Zamanlı Kadın İstihdamı

Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan yarı zamanlı çalışmanın özellikle kadınlar arasında yaygın olduğu bilinmektedir. Yıllar itibariyle refah rejimlerine göre AB ve Türkiye'de yarı zamanlı erkek ve kadın istihdam oranları Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Refah Rejimlerine Göre AB ve Türkiye’de Yarı Zamanlı İstihdam Oranları

YILLAR/ CİNSİYET REFAH REJİMİ/ ÜLKELER		2005		2010		2015		2018	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
AB-28 Ülke Ortalaması		6,7	30,2	7,8	31,3	8,9	32,1	8,7	31,3
LİBERAL	Birleşik Krallık	9,0	41,8	11,0	42,2	11,2	40,9	11,1	39,7
	İrlanda	6,9	31,8	12,0	34,2	12,9	33,1	10,6	29,9
MUHAFAZAKÂR	Almanya	6,9	43,4	8,5	45,3	9,3	46,6	9,6	46,3
	Avusturya	5,7	39,3	8,0	43,2	9,8	46,8	10,0	46,9
	Belçika	7,1	40,4	8,4	42,1	9,3	41,4	10,0	41,0
	Fransa	-	-	-	-	7,4	30,1	7,8	28,8
	Hollanda	21,6	74,7	24,0	76,3	26,5	76,9	27,5	75,6
	Lüksemburg	2,4	38,2	3,4	35,6	5,6	33,9	5,7	31,6
SOSYAL DEMOKRAT	Danimarka	11,7	32,5	14,0	38,1	15,6	34,7	15,6	34,8
	Finlandiya	8,6	18,2	8,9	19,0	9,7	18,7	10,0	20,6
	İsveç	10,4	37,7	12,7	40,3	13,2	36,3	13,0	33,3
GÜNEY AVRUPA	İspanya	4,4	23,4	5,2	22,6	7,8	25,1	6,7	23,9
	İtalya	4,3	25,5	5,1	28,8	8,0	32,4	8,0	32,4
	Kıbrıs	3,2	13,2	5,1	11,8	10,3	15,8	7,5	14,4
	Malta	4,1	20,2	4,9	24,4	6,4	26,5	6,5	23,0
	Portekiz	3,8	13,3	5,0	12,4	7,1	12,5	5,7	10,5
	Türkiye	-	-	6,2	23,2	6,1	20,1	6,6	18,8
	Yunanistan	2,2	9,1	3,5	10,3	6,7	13,1	6,1	13,2
POST- KOMÜNİST	Bulgaristan	1,5	2,2	2,0	2,5	1,9	2,5	1,7	2,0
	Çekya	1,6	8,0	2,2	9,1	2,2	9,3	2,6	10,9
	Estonya	4,5	9,1	6,1	13,4	6,0	13,4	7,2	15,3
	Hırvatistan	5,3	10,4	5,1	9,4	4,8	7,3	3,8	6,8
	Letonya	5,6	9,7	7,6	10,9	4,5	10,0	4,7	9,8
	Litvanya	5,1	8,8	6,4	8,9	5,5	9,7	5,2	8,9
	Macaristan	2,4	5,6	3,7	7,7	4,0	7,7	2,5	6,3
	Polonya	7,0	13,3	5,0	10,9	4,2	9,9	3,8	9,7
	Romanya	9,1	9,2	9,8	10,0	8,5	9,2	6,2	6,9
	Slovakya	1,2	3,9	2,6	5,2	4,0	8,0	3,2	7,0
	Slovenya	6,1	9,8	7,4	13,6	7,0	13,7	5,9	14,3

Kaynak: www.appso.eurostat.ec.europa.eu E.T.:24.06.2019 - Güncelleme: 24.04.2019.

Tablo 6’ya göre yarı zamanlı istihdam oranlarında AB 28 ortalaması geçmişten günümüze gerek erkeklerde gerekse de kadınlarda büyük bir değişiklik gözlenmemektedir. 2005 yılında %30,2 olan kadınların yarı zamanlı istihdam oranı 2018 yılında 1,1 puan artışla %31,3’e yükselmiştir. Yarı zamanlı kadın istihdamı oranları refah rejimleri içerisindeki ülkelerin bazılarında artış, bazılarında azalış yaşamıştır. Bu

çerçevede yarı zamanlı kadın istihdamı konusunda refah rejimlerinin homojen bir özellik gösterdiğini söylemek mümkün değildir.

Kadınların yarı zamanlı istihdam oranları 2018 AB ortalaması (%31,3) ile karşılaştırıldığında en yüksek orana sahip ülkeler muhafazakâr refah rejiminde %75,6 ile Hollanda, %46,9 ile Avusturya, %46,3 ile Almanya, %41 ile Belçika, liberal refah rejiminde ise %39,7 ile Birleşik Krallık'tır. Güney Avrupa refah rejimi kapsamındaki ülkelerde kadınların yarı zamanlı istihdam oranı sadece İtalya'da %32,4 ile AB ortalamasının üstündedir. Türkiye'de ise yarı zamanlı istihdam oranı %18,8 ile AB ortalamasının 12,5 puan altındadır. Post Komünist refah rejimindeki ülkelerin tamamında kadınların yarı zamanlı istihdam oranlarının AB ortalamasının altında olduğu; bu oranın en düşük olarak Bulgaristan (%2), Macaristan (%6,3), Hırvatistan (%6,8), Romanya (%6,9), Slovakya (%7)'da gerçekleştiği görülmüştür. Yarı zamanlı kadın istihdamı konusunda en esnek işgücü piyasalarının liberal ve muhafazakâr refah rejimlerinde, en katı işgücü piyasalarının ise post-komünist refah rejiminde olduğunu söylemek mümkündür.

2018 yılı itibariyle bütün AB üyesi ülkelerde kadınların yarı zamanlı istihdam oranları istisnasız olarak erkeklerinkinden daha yüksektir. Yarı zamanlı kadın istihdam oranlarının yüksek olduğu AB ülkelerinde bu fark dikkat çekici boyutlardadır. Bu çerçevede 2018 yılı itibariyle Türkiye'de erkeklerin yarı zamanlı istihdam oranı %6,6 iken, kadınların yarı zamanlı istihdam oranı %18,8 olup aradaki fark 12,2 puandır. Post Komünist refah rejimi kapsamındaki ülkelerde yarı zamanlı istihdam oranlarında kadınlar ile erkekler arasındaki fark genel anlamda AB içerisinde bu farkın daha az olduğu ülkelerdir. Çünkü gerek erkek gerekse kadın yarı zamanlı istihdam oranlarının en düşük olduğu ülkeler post-komünist refah rejimi kapsamındaki ülkelerdir.

2.3. İşsizlik Oranı

Toplam işgücü içerisinde işsizlerin görece ağırlığını gösteren işsizlik oranı, aynı zamanda makro-ekonomik istikrar göstergelerinin en önemlilerinden biri olarak kabul edilmektedir (Lordoğlu ve Özkaplan, 2014: 35). Yıllar itibariyle refah rejimlerine göre AB ve Türkiye'deki erkek ve kadın işsizlik oranları Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7: Refah Rejimlerine Göre AB ve Türkiye’de İşsizlik Oranları

YILLAR/ CİNSİYET REFAH REJİMİ/ ÜLKELER		2005		2010		2015		2018	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
AB-28 Ülke Ortalaması		8,4	9,8	9,7	9,6	9,3	9,5	6,6	7,1
LİBERAL	Birleşik Krallık	5,2	4,3	8,6	6,9	5,5	5,1	4,1	4,0
	İrlanda	4,6	4,7	17,2	11,4	10,8	8,9	5,8	5,7
MUHAFAZAKÂR	Almanya	11,4	10,9	7,4	6,5	5,0	4,2	3,8	2,9
	Avusturya	5,4	5,9	5,0	4,6	6,1	5,3	5,0	4,7
	Belçika	7,6	9,5	8,1	8,5	9,1	7,8	6,3	5,6
	Fransa	8,1	9,7	9,0	9,5	10,8	9,9	9,0	9,1
	Hollanda	5,0	6,9	4,5	5,5	6,5	7,3	3,7	4,0
	Lüksemburg	3,6	6,1	3,8	5,5	5,9	7,1	5,3	5,7
SOSYAL DEMOKRAT	Danimarka	4,4	5,3	8,4	6,5	5,9	6,4	4,8	5,2
	Finlandiya	8,2	8,6	9,1	7,6	9,9	8,8	7,4	7,3
	İsveç	7,7	7,6	8,7	8,5	7,5	7,3	6,4	6,3
GÜNEY AVRUPA	İspanya	7,1	12,0	19,6	20,2	20,8	23,6	13,7	17,0
	İtalya	6,2	10,0	7,5	9,6	11,3	12,7	9,7	11,8
	Kıbrıs	4,4	6,5	6,2	6,4	15,1	14,8	8,1	8,8
	Malta	6,3	8,4	6,7	7,1	5,4	5,4	3,8	3,6
	Portekiz	8,7	8,8	11,9	12,2	12,4	12,9	6,6	7,4
	Türkiye*	6,9	9,8	7,9	13,4	9,2	12,6	9,5	13,9
	Yunanistan	6,2	15,4	10,1	16,4	21,8	28,9	15,4	24,2
POST- KOMÜNİST	Bulgaristan	10,3	10,0	10,9	9,6	9,8	8,4	5,7	4,7
	Çekya	6,5	9,8	6,4	8,5	4,2	6,1	1,8	2,8
	Estonya	9,2	6,9	19,3	14,1	6,2	6,1	5,4	5,3
	Hırvatistan	11,8	14,5	11,2	12,4	15,6	16,7	7,7	9,3
	Letonya	10,1	10,0	22,7	16,3	11,1	8,6	8,4	6,4
	Litvanya	8,1	8,5	21,2	14,5	10,1	8,2	6,9	5,4
	Macaristan	7,0	7,4	11,6	10,7	6,6	7,0	3,5	4,0
	Polonya	16,7	19,4	9,4	10,0	7,3	7,7	3,9	3,9
	Romanya	7,7	6,4	7,6	6,2	7,5	5,8	4,7	3,5
	Slovakya	15,6	17,4	14,3	14,7	10,3	12,9	6,1	7,0
	Slovenya	6,1	7,1	7,5	7,1	8,1	10,1	4,6	5,7

Kaynak: www.appso.eurostat.ec.europa.eu E.T.:06.07.2019 - Güncelleme: 01.07.2019;

*www.tuik.gov.tr E.T.:06.07.2019.

Tablo 7’ e göre AB 28 ortalamasında 2005 yılında %9,8 olan kadınların işsizlik oranı 2018 yılında 2,7 puan azalışla 7,1’e düşmüştür. Kadınların işsizlik oranları Güney Avrupa refah rejiminde İspanya, İtalya, Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye ile liberal refah rejiminde İrlanda dışındaki bütün ülkelerde azalma eğilimi göstermiştir. Türkiye’de kadınların işsizlik oranı 2005 yılında %9,8 iken, 2018 yılında %13,9’a yükselmiştir. Türkiye’de

kadınların tarım dışı işsizlik oranları çok yüksektir. Yüksek işsizlik düşük bir işgücüne katılım oranıyla karşımıza çıkmaktadır. İstihdam artış hızının işgücünün tamamını istihdam edecek düzeye ulaşmamış olması, buna paralel olarak iyi bir iş bulma ihtimalinin pek yüksek olmaması ve ücretlerin düşüklüğü kadınlar açısından iş arama sürecini caydırıcı hale getirmektedir (Lordoğlu ve Özkaplan, 2014: 194).

Kadınların işsizlik oranları 2018 AB ortalaması (%7,1) ile karşılaştırıldığında liberal, Fransa hariç muhafazakâr, sosyal demokrat ve Hırvatistan hariç post-komünist refah rejimlerinin AB ortalamasının altında kadın işsizlik oranlarına sahip olduğu görülmektedir. Kadınların işsizlik oranlarının en düşük olduğu ülkeler ise sırasıyla %2,8 ve %2,9 ile Çekya ve Almanya'dır. AB içerisinde kadınların işsizlik oranlarının en yüksek olduğu ülkeler ise Güney Avrupa refah rejimi kapsamındaki ülkeler olup bu oran Yunanistan'da %24,2, İspanya'da %17, İtalya'da %11,8, Portekiz'de ise %7,4'tür. Türkiye'de ise kadınların işsizlik oranı %13,9 ile AB ortalamasının 6,8 puan üstündedir.

2.4. Genç İşsizlik Oranları

Başta Avrupa ülkeleri olmak üzere, çoğu ülke ve uluslararası kuruluşta gençlik Birleşmiş Milletler'in standart tanımında olduğu şekilde 15-24 yaş grubu olarak kabul edilmektedir (Gündoğan, 1999: 65). Yıllar itibariyle refah rejimlerine göre AB ve Türkiye'de erkek ve kadınların genç işsizlik oranları Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8: Refah Rejimlerine Göre AB ve Türkiye’de Genç İşsizlik Oranları

YILLAR/ CİNSİYET		2005		2010		2015		2018	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
AB-28 Ülke Ortalaması		18,9	19,1	22,2	20,4	21,1	19,5	15,7	14,5
LİBERAL	Birleşik Krallık	14,3	11,0	22,0	17,6	16,2	12,9	12,2	10,3
	İrlanda	9,5	7,8	34,8	20,9	23,6	16,3	14,8	12,6
MUHAFAZAKÂR	Almanya	16,6	14,0	10,6	8,8	7,9	6,5	7,1	5,1
	Avusturya	11,6	10,3	9,6	9,4	11,1	10,0	9,4	9,4
	Belçika	21,0	22,1	22,4	22,4	23,8	20,0	16,2	15,3
	Fransa	20,1	22,0	22,9	23,7	25,8	23,3	21,4	19,9
	Hollanda	12,7	11,0	12,0	10,1	11,3	11,2	7,7	6,6
	Lüksemburg	12,6	17,2	17,2	14,3	18,0	15,2	15,6	11,9
SOSYAL DEMOKRAT	Danimarka	8,6	8,6	16,0	11,8	11,6	10,0	10,5	8,2
	Finlandiya	20,6	19,5	23,8	19,0	25,4	19,7	17,3	16,8
	İsveç	22,6	22,5	25,9	23,6	21,3	19,5	18,0	15,5
GÜNEY AVRUPA	İspanya	16,7	23,4	43,1	39,6	48,6	48,0	35,2	33,3
	İtalya	21,6	27,6	26,9	29,4	38,8	42,5	30,4	34,8
	Kıbrıs	13,2	14,7	15,9	17,2	34,7	31,1	25,0	16,2
	Malta	16,2	16,0	14,4	11,8	13,2	9,8	11,3	6,9
	Portekiz	18,7	23,5	27,3	29,2	29,7	34,4	19,7	21,0
	Türkiye*	9,9	13,4	10,8	21,3	16,5	22,2	17,6	25,3
	Yunanistan	18,9	34,2	26,8	40,3	45,2	55,0	36,4	43,9
POST- KOMÜNİST	Bulgaristan	22,0	19,7	23,2	20,1	21,2	22,3	13,2	11,9
	Çekya	19,4	19,1	18,2	18,5	11,3	14,4	6,4	7,2
	Estonya	16,1	13,8	35,6	29,5	13,8	12,2	12,4	11,3
	Hırvatistan	29,3	35,1	31,8	33,1	41,5	43,5	20,0	28,8
	Letonya	12,8	18,4	37,3	34,8	18,0	14,2	12,5	11,8
	Litvanya	16,0	15,5	39,0	31,6	16,0	16,6	12,0	10,1
	Macaristan	19,6	19,1	27,8	24,7	18,3	16,0	9,8	10,7
	Polonya	35,8	38,4	22,4	25,4	20,7	20,9	11,5	12,1
	Romanya	19,9	17,8	22,1	22,1	20,6	23,4	16,3	16,2
	Slovakya	31,2	29,4	34,8	32,6	25,8	27,5	14,3	16,1
	Slovenya	14,5	17,8	15,2	13,8	17,7	14,6	8,3	9,6

Kaynak: www.appso.eurostat.ec.europa.eu E.T.:06.07.2019 - Güncelleme: 01.07.2019;

*www.tuik.gov.tr E.T.:06.07.2019.

Tablo 8’e göre kadınlarda genç işsizlik oranı AB 28 ortalaması 2005 yılında %19,1 iken 2018 yılında %14,5’e gerilemiştir. Refah rejimleri çerçevesinde incelendiğinde liberal refah rejiminde Birleşik Krallık’ta, muhafazakâr, sosyal demokrat ve post komünist refah rejimindeki tüm ülkelerde kadınların genç işsizlik oranları azalan göstergelere sahiptir. Güney Avrupa refah rejiminde ise kadınların genç işsizlik oranlarında 2005’ten

2018'e Malta ve Portekiz dışında artış yaşanmıştır. Bu çerçevede Türkiye'de kadınların genç işsizlik oranı 2005 yılında %13,4 iken, 2018 yılında %25,3'e yükselmiştir.

Kadınların genç işsizlik oranları 2018 AB ortalaması (%14,5) ile karşılaştırıldığında liberal refah rejimi, muhafazakar refah rejiminde Almanya, Avusturya, Hollanda ve Lüksemburg, sosyal demokrat refah rejiminde Danimarka, Güney Avrupa refah rejiminde Malta, post-komünist refah rejiminde ise Çekya, Slovenya, Litvanya, Macaristan, Estonya, Letonya, Bulgaristan ve Polonya'nın AB ortalamasının altında oranlara sahip olduğu görülmektedir. Kadınların genç işsizlik oranlarının en düşük olduğu ülkeler ise sırasıyla %5,1 ve %6,6 ile muhafazakar refah rejiminden Almanya ve Hollanda'dır. AB içerisinde kadınların genç işsizlik oranlarının genel anlamda en yüksek olduğu ülkeler Güney Avrupa refah rejimi kapsamındaki ülkeler olup bu oran Yunanistan'da %43,9, İtalya'da %34,8, İspanya'da %33,3, Portekiz'de ise %21'dir. Türkiye'de ise kadınların genç işsizlik oranı %25,3 ile AB ortalamasının 10,8 puan üstündedir. Post Komünist refah rejiminde kadınların genç işsizlik oranları Hırvatistan (%28,8), Romanya (%16,2) ve Slovakya (%16,1) dışında AB ortalamasının altındadır.

AB 28 ortalamasında 2005 yılında erkek ve kadınların genç işsizlik oranları arasında 0,2 puan erkekler lehine bir fark bulunurken, 2018 yılında bu fark 1,2 puan kadınlar lehine değişmiştir. AB üyesi ülkelerin bazılarında kadınlar lehine, bazılarında ise erkekler lehine fark gözlenmektedir. Refah rejimleri bağlamında bu fark liberal, muhafazakar ve sosyal demokrat refah rejimlerindeki tüm ülkelerde kadınlar lehinedir. AB içerisinde kadınlar ile erkeklerin genç işsizlik oranları arasındaki farkın görece yüksek ve kadınlar aleyhine olduğu ülkeler ise Güney Avrupa refah rejimi kapsamındaki ülkelerdir. Bu bağlamda Yunanistan'da bu fark 7,5, İtalya'da 4,4, Portekiz'de ise 1,3 puandır. Bu çerçevede 2018 yılı itibarıyla Türkiye'de erkeklerin genç işsizlik oranı %17,6 iken, kadınların genç işsizlik oranı %25,3 olup aradaki fark ise 7,7 puandır.

SONUÇ

Cinsiyet eşitliği politikalarının bir sonucu olarak AB içerisinde kadınların gerek işgücüne katılım oranları gerekse de istihdam oranları geçmişten günümüze istikrarlı bir artış göstermiştir. Hatta kadınların işgücüne katılım oranları ile istihdam oranları erkeklere göre daha hızlı ve daha yüksek düzeylerde arttığından aralarındaki fark da gitgide azalmıştır.

Refah rejimleri bağlamında kadınların gerek işgücüne katılım gerekse de istihdam oranlarının her zaman en yüksek seviyede olduğu ülkeler sosyal demokrat refah rejimi kapsamındaki İsveç, Finlandiya ve Danimarka olmuştur. Yine geçmişten günümüze kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranlarının en düşük olduğu ülkeler ise Güney Avrupa refah rejimi kapsamındaki İtalya ve Yunanistan ile post-komünist refah rejiminden Romanya'dır. Ülgen ve Arda Özalp (2017)'in de tespit ettiği gibi Güney Avrupa refah rejimi kendi içerisinde heterojen yapılar oluşturmaya başlamıştır. Kadınların işgücü piyasalarına katılımı açısından İspanya ve Portekiz geçirdiği hızlı dönüşüm ve uyum süreci ile açık bir şekilde İtalya ve Yunanistan'dan ayrılmaktadır. Bu bağlamda İspanya ve Portekiz'in liberal veya muhafazakar refah rejimlerine benzer sonuçlar üretmeye başladığı söylenebilmektedir. Yine kendi içerisinde heterojen bir yapı sergileyen post-komünist refah rejimi kapsamında Litvanya, Estonya, Letonya, Slovenya

ve Çekya AB ortalamasının üzerinde kadın işgücüne katılma ve istihdam oranları ile dikkat çekerken, Bulgaristan, Hırvatistan, Macaristan, Polonya, Slovakya ve özellikle Romanya ortalamasının altında oranlara sahiptir.

AB içerisinde kadın istihdamının sektörel dağılımı bağlamında Yunanistan hariç bütün üye ülkelerde hizmet sektörü ağırlıklı olarak önceliğini korumakta, hizmet sektörünü sanayi, tarım ve inşaat izlemektedir. Yalnızca Yunanistan'da tarım sektöründe kadın istihdamı hizmet sektöründen sonra ikinci sırada gelmektedir.

Kadın istihdamı çalışma türüne göre incelendiğinde kadınların ağırlıklı olarak ücretli, maaşlı, yevmiyeli şekilde istihdam edildikleri, sonrasında ise sırasıyla kendi hesabına, işveren ve ücretsiz aile işçisi olarak çalıştıkları görülmektedir. Yalnızca Romanya'da ikinci sırada ücretsiz aile işçisi kategorisi yer almaktadır.

Bütün refah rejimlerinde istisnasız bir şekilde kadınların eğitim seviyesi arttıkça istihdam oranları da artmaktadır. Bu bağlamda eğitim-istihdam ilişkisinin önemi de açıkça görülmektedir.

Yarı zamanlı çalışan kadın oranının en yüksek olduğu ülke Hollanda olup, ardılları Avusturya ve Almanya'dır. Bu bağlamda muhafazakar refah rejiminde esnek çalışmanın kadınlar arasında yaygın olduğu söylenebilir. Emek piyasalarının en katı olduğu refah rejimi ise post-komünist refah rejimidir.

Kadınların işsizlik oranları Güney Avrupa refah rejiminde İspanya, Yunanistan ve İtalya'da yüksek seviyelerdedir. Kadınlarda genç işsizliği ise yine Güney Avrupa refah rejiminde İspanya, Yunanistan, İtalya ve Portekiz ile post-komünist refah rejiminde Hırvatistan'da dikkat çekici boyutlarda gözlenmektedir.

Kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranlarının düşüklüğü, kadın istihdamında tarım sektörünün ve çalışma türü açısından ücretsiz aile işçiliğinin yaygın oluşu, esnek olmayan işgücü piyasaları, kadınların işsizlik ve genç işsizlik oranlarının yüksekliği açısından Türkiye Güney Avrupa refah rejimine uyum göstermektedir. Ancak önemle belirtilmelidir ki işgücüne katılım ve istihdam oranları Güney Avrupa refah rejimindeki ülkelerin bile çok çok altında kalmaktadır. Dedeoğlu (2009: 42)'nin de belirttiği gibi Türkiye'de kadın istihdamı Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırıldığında rekor denebilecek oranda düşüktür. Çalışmayan ya da atıl olarak nitelendirilebilecek kadınlarının oranı da yine rekor derecede yüksektir. Kırdan kente göç, ekonominin zayıf istihdam yaratma kapasitesi ve kadınların çalışmasına ilişkin var olan önyargılı kültürel tutumlar kadınların düşük istihdam oranlarını açıklamak için kullanılan nedenlerden bazılarıdır. Bozçağa (2013: 178) da benzer şekilde Türkiye'de kentleşme ve bunun sonucunda tarımsal istihdamın azalması, düşük eğitim seviyesi ve diğer sosyo-kültürel koşulları kadınların istihdamını etkileyen en faktörler olarak göstermektedir. Buğra ve Özkan (2014: 145) ise Türkiye'de kadınların istihdamının son derece düşük seviyelerde kalması ile kadının erkekle eşit olmadığı yönündeki muhafazakâr düşüncenin toplumun büyük kesimince benimsenmesi arasında bir ilişki bulunduğuna dikkat çekmektedir. Ayrıca işgücü piyasalarındaki egemen özelliklerin kadınların karşılaştıkları sorunların çözümünü fazlasıyla zorlaştırdığı ve kamusal sosyal bakım yükümlülüğünün bir politika önceliği olarak görülmediğini vurgulamaktadırlar. Bu bağlamda (Ecevit, 2015: 185-186) Türkiye'de çocuk bakım hizmetlerinde etkin bir kurumsallaşma olmadığı için kadınların işgücüne katılımlarının düşük düzeyde kaldığını ifade etmektedir.

Aile politikalarını kadınların istihdam durumlarından ayrı düşünmek mümkün değildir. Aile içerisinde birincil bakım sunma sorumluluğu kadının üzerine

yüklendiğinde kadınların istihdama katılması beklenemez. Bu bağlamda kadın istihdamının artması için ebeveyn izinleri, bakım paraları ve kamusal bakım hizmetleri gibi sosyal politikaların önemi ortaya çıkmaktadır (Bozçağa, 2013: 179).

Kaynakça

- Abrahamson, Peter (1999) *The Welfare Modelling Business, Social Policy & Administration*, 33 (4). 394-415.
- Arts, Wil ve John Gelissen (2002) *Three Worlds of Welfare Capitalism or More?*, *European Journal of Social Policy*, 12 (2). 137-158.
- Aybars, Ayşe İdil (2016) Sosyal Politika: **Avrupa Birliği Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, (Editörler: Belgin Akçay ve İlke Göçmen) Üçüncü Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 548-572.
- Bıçerli, Kemal (2003) **Çalışma Ekonomisi**, 2. Bası, İstanbul: Beta Basım.
- Bozçağa, Tuğba (2013) *Women and the Welfare State Regime of Turkey*, *Turkish Policy Quarterly*, 11(4). 177-188.
- Buğra, Ayşe ve Yalçın Özkan (2014) *Türkiye'nin Ekonomik Kalkınma Sürecinde Modernleşme, Dini Muhafazakârlık ve Kadın İstihdamı, Akdeniz'de Kadın İstihdamının Seyri*, (Derleyenler: Ayşe Buğra ve Yalçın Özkan), İstanbul: İletişim Yayınları, 125-153.
- Dedeoğlu, Saniye (2009) *Eşitlik mi Ayrımcılık mı? Türkiye'de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı*, *Çalışma ve Toplum*, Sayı: 2. 41-54.
- Ecevit, Yıldız (2015) *Feminist Sosyal Politika Bağlamında Türkiye'de Çocuk Bakımı ve Eğitimine İki Paradigmadan Doğru Bakmak, Geçmişten Günümüze Türkiye'de Kadın Emegi*, (Editörler: Ahmet Makal ve Gülay Toksöz), Ankara: İmge Kitabevi. 185-221.
- Esping-Andersen, Gosta (1990) **The Three Worlds of Welfare Capitalism**, New Jersey: Princetown University Press.
- Esping-Andersen, Gosta (2006) *Toplumsal Riskler ve Refah Devletleri, Sosyal Politika Yazıları* (Derleyenler: Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder), İstanbul: İletişim Yayınları. 33-54.
- European Community Statistical Office (EUROSTAT) (2019) Employment by Sex, Age and Economic Activity (from 2008 onwards, NACE Rev. 2) - 1 000, <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, (25.06.2019).
- European Community Statistical Office (EUROSTAT) (2019) Employment and Activity by Sex and Age - annual data (lfsi_emp_a), <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, (22.06.2019).
- European Community Statistical Office (EUROSTAT) (2019) Employment Rates by Sex, Age and Citizenship (%), (lfsa_organ), <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, (24.06.2019).

- European Community Statistical Office (EUROSTAT) (2019) Employment by Sex, Age and Professional Status (1 000), <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, (23.06.2019).
- European Community Statistical Office (EUROSTAT) (2019) Employment Rates by Sex, Age and Educational Attainment Level (%), <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, (31.07.2019).
- European Community Statistical Office (EUROSTAT) (2019) Part-time Employment and Temporary Contracts - annual data, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, (24.06.2019).
- European Community Statistical Office (EUROSTAT) (2019) Unemployment by Sex and Age - annual average, <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, (06.07.2019).
- Fenger, H. J. M. (2007) *Welfare Regimes in Central and Eastern Europe: Incorporating Post-Communist Countries in a Welfare Regime Typology*, **Contemporary Issues and Ideas in Social Sciences**. August 1-30.
- Ferrera, Maurizio (1996) *The 'Southern Model' of Welfare in Social Europe*, **Journal of Social Policy**, 6 (1). 17-37.
- Greve, Bent (2007) *What Characterise the Nordic Welfare State Model*, **Journal of Social Sciences**, 3 (2). 43-51.
- Gündoğan, Naci (1999) *Genç İşsizliği ve Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerde Uygulanan Genç İstihdam Politikaları*, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 54 (1). 63-79.
- Koray, Meryem (2005) **Avrupa Toplum Modeli**, 2. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Leibfried, Stefan (1993) **Towards a European Welfare State, New Perspectives on the Welfare State in Europe**, (Editor: Catherine Jones), London: Routledge Press, 133-156.
- Lendvai, Noemi (2008) *EU Integration and the Transformation of Post-communist Welfare: Traversing a 'Quantum Leap'?*, **Social Policy & Administration**, 42(5). 504-523.
- Lewis, Jane (1992) *Gender and the Development of Welfare Regimes*, **Journal of European Social Policy**, 2 (3). 159-173.
- Lordoğlu, Kuvvet ve Nurcan Özkaplan (2014) **Çalışma İktisadına Giriş**, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Metin, Banu ve Mehmet Merve Özaydın (2016) **Çalışma ve Refah**, 2. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Mingione, Enzo (2006) *Güney Avrupa Refah Modeli ve Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmaya Karşı Mücadele*, **Sosyal Politika Yazıları**, (Derleyenler: Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder), İstanbul: İletişim Yayınları 261-331.
- Moreno, Luis (2006) **'Süper Kadınlar' ve Akdeniz Refahı**, **Sosyal Politika Yazıları**, (Derleyenler: Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder), İstanbul: İletişim Yayınları 375-395.

- Orloff, Ann S. (1993) *Gender and the Social Rights of Citizenship: The Comparative Analysis of Gender Relations and Welfare States*, **American Sociological Review**, 58 (3). 303-328.
- Özdemir, Süleyman (2007) **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti** 2. Baskı, İstanbul: İTO Yayınları.
- Özdemir, Süleyman. (2004) *Refah Devleti ve Üstlendiği Temel Görevler Üzerine Bir İnceleme, AB - Türkiye & Endüstri İlişkileri*, (Editör: Alpay Hekimler), İstanbul: Beta Basım. 589-629.
- Pierson, Christopher (1998) *Contemporary Challenges to Welfare State Development*, **Political Studies**, XLVI. 777-794.
- Sainsbury, Diane (1996) **Gender, Euqulatiy and Welfare States**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Salido, Olga ve Luis Moreno (2013) *İspanya'da Kadın İstihdamı ve İspanyol Refah Rejiminin Gelişimi, Akdeniz'de Kadın İstihdamının Seyri*, (Derleyenler: Ayşe Buğra ve Yalçın Özkan), İstanbul: İletişim Yayınları, 29-55.
- Toksöz, Gülay (2007) **Türkiye'de Kadın İstihdamının Durumu** Ankara: Uluslararası Çalışma Bürosu.
- Toksöz, Gülay (2018) **Kalkınmada Kadın Emeği**, 2. Basım, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2019) İşgücü İstatistikleri Veri Tabanı (2014 ve Sonrası), <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>, (06.07.2019).
- Ülgen, Gülden ve Leyla Firuze Arda Özalp (2017) *Refah Rejimleri Sınıflandırma Çalışmaları: Cinsiyet Boyutları*, **Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi** (39) 2. 637-656.
- Weisskoff, Francine Blau (1972) *Women's Place in the Labor Market*, **The American Economic Review** (62) 1-2. 161-166.